

Artur Lis

*Sprawozdanie z konferencji naukowej
„Rozwój konstytucyjnej państwowości
w Polsce – przeszłość i teraźniejszość”*

(Stalowa Wola, 27 kwietnia 2012 r.)

Dnia 27 kwietnia 2012 roku, w Instytucie Prawa w Stalowej Woli odbyła się konferencja naukowa pt. *Rozwój konstytucyjnej państwowości w Polsce – przeszłość i teraźniejszość*. Organizatorem sympozjum była Katedra Historii Prawa Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli.

Jako pierwszy głos zabrał mgr Artur Lis, wygłaszając referat pt. *Myśl polityczna na ziemiach polskich do Konstytucji 3 maja*. Punktem wyjścia prelekcji uczyniono wywód Jerzego Stępnia pt. *Konstytucyjne aspekty Kroniki polskiej Mistrza Wincentego*¹. Stępień próbował zidentyfikować myśl konstytucyjną zawartą w dziele Kadłubka i jej reinterpretację na gruncie współczesnego konstytucjonalizmu. Wspomniany uczony wyszukał w tekście *Kroniki polskiej* uwagi nad funkcjonowaniem państwa i społeczeństwa w państwie, a przede wszystkim zasady, które określają pozycję obywateli w państwie, obywateli wobec innych obywateli, oraz wobec władzy.

Z etymologicznego punktu widzenia terminu konstytucja używa się do określenia sposobu urządzenia państwa- generalnie używa się go do ustawy zasadniczej, wyposażonej w specjalną moc prawną w odróżnieniu od innych ustaw. Analizując myśl konstytucyjną (państwową) *Kroniki polskiej* Wincentego Kadłubka, prelegent podkreślił, że należy iść nieco dalej i rozszerzyć kwestionariusz badawczy. Warto by również przedstawić takie zagadnienia jak: społeczeństwo, władza, polityka, geneza państwa, rządzący i rządzi, treść władzy, prawo, praworządność, granice posłuszeństwa, rząd duchowny i rząd świecki.

W dalszej części referatu, idąc za Wacławem Uruszcakiem, przedstawiono szereg zasad ustrojowych ustroju i prawa w I Rzeczypospolitej tj. 1. Zasada podziału stanowego społeczeństwa; 2. Zasada wolności obywatelskich szlachty; 3. Zasada równości szlachty; 4. Zasada upośledzenia prawnego mieszczaństwa; 5. Zasada poddaństwa chło-

¹ J. Stępień, *Konstytucyjne aspekty Kroniki polskiej Mistrza Wincentego*, „Zeszyty Sandomierskie” Rok 14 (2009), nr 25, s. 50-55. Por. A. Lis, *Mistrz Wincenty Kadłubek – ojciec prawa w Polsce?* [w:] *Prawo w Europie średniowiecznej i nowożytnej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, s. 91-118.

pów; 6. Zasada powiązania państwa i Kościoła katolickiego; 7. Zasada tolerancji religijnej (pokoju religijnego); 8. Zasada poszanowania praw mniejszości etnicznych; 9. Zasada suwerenności (samowładności i niepodległości) Rzeczypospolitej; 10. Zasada suwerenności narodu szlacheckiego; 11. Zasada mieszanej (monarchiczno-republikańskiej) formy rządu; 12. Zasada jedności Rzeczypospolitej; 13. Zasada podziału władzy; 14. Zasada ustroju parlamentarnego; 15. Zasada elekcyjności tronu; 16. Zasada nadrzędności prawa (zasada praworządności); 17. Zasada poszanowania partykularnych odrębności prawnych prowincji i ziem; 18. Zasada odpowiedzialności głowy państwa (króla); 19. Zasady dożywotności i niepołączalności urzędów; 20. Zasada samorządności; 21. Zasada jednomyślności; 22. Prawo wolnego głosu i wolnego sprzeciwu (*liberum veto*); 23. Zasada wyboru sędziów². Ostatnią część wykładu poświęcono Konstytucji 3 maja. Postawiono pytanie: jakie były cele ówczesnych reform? Unowocześnić państwo, stworzyć zaczątki nowoczesnej administracji, umocnić pozycję miast, odbudować armię, ale przede wszystkim ograniczyć władzę tych, którzy poczynszy od drugiej połowy XVII wieku zdobyli w naszym kraju olbrzymią przewagę, ograniczyć władzę oligarchów. W dalszej części podkreślono, że Konstytucja 3 maja 1791 roku była wyrazem odnowy sił witalnych Rzeczypospolitej. Reforma przyszła jednak za późno i nie zdołała okrzepnąć na tyle, aby dać państwu wystarczającą siłę dla obrony jego granic. Przeciwnicy Konstytucji skupieni w konfederacji targowickiej, po przegranej przez Polskę wojnie z Rosją w 1792

roku, doprowadzili do uchylenia ustawy majowej na sejmie w Grodnie w 1793 roku. Idąc dalej, zaznaczono, że doniosłą rolę odegrała Ustawa Majowa w procesie kształtowania nowoczesnego narodu polskiego, rozwijania postaw patriotycznych, tworzenia klimatu walki o całość i wolność Rzeczypospolitej. Ładunek patriotycznych treści, którymi przesycona była konstytucja, oddziaływał z coraz większą siłą. Nawiązywano później do jej haseł: obrony integralności terytorialnej państwa, jego suwerenności, swobód politycznych. Ta właśnie, ideologiczna warstwa norm konstytucyjnych spowodowała, że przeszła ona do tradycji narodu jako dowód jego wielkości w dobie upadku, stając się symbolem dążeń niepodległościowych, działań zmierzających do wzmocnienia państwa i rozszerzenia swobód jego obywateli.

Z ogromnym uznaniem uczestników sympozjum spotkało się wystąpienie dr Dominika Tyrawy pt. *Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym 1791-1997*. W pierwszej kolejności przybliżone zostały Konstytucje i ich najważniejsze nowele, które obowiązywały na ziemiach polskich w okresie od 1791 do 1997 roku łącznie. Te Konstytucje to: tzw. Konstytucja 3 maja z 1791 r., Konstytucja Księstwa Warszawskiego z 1807 r., Konstytucja Królestwa Polskiego z 1815 r., Konstytucja Rzeczypospolitej Krakowskiej z 1818 r., Mała Konstytucja z 1919 r., Konstytucja RP z 1921 r. (tzw. konstytucja marcowa), nowela sierpniowa z 1926 r., Konstytucja RP z 1935 r. (tzw. konstytucja kwietniowa), Mała Konstytucja z 1947 r., Konstytucja PRL z 1952 r. (tzw. konstytucja lipcowa bądź konstytucja stalinowska), no-

² W. Uruszczak, *Historia państwa i prawa polskiego*. Tom I: (966-1795), Wolters Kluwer Polska Sp. z o. o., Warszawa 2010, s. 187-227. Rec. A. Lis, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” Nr 16 (3/2011), s. 112-115.

wela z 1976 r., nowela kwietniowa z 1989 r., nowela grudniowa z 1989 r., nowela marcowa z 1990 r., nowela wrześniowa z 1990 r., Mała Konstytucja z 1992 r. oraz obowiązująca Konstytucja z 1997 roku. Konstytucje te i ich najważniejsze nowele omawiane były pod kątem nowości rozwiązań, a zarazem dorobku i tradycji polskiej nauki prawa, ze szczególnym uwzględnieniem nauki prawa konstytucyjnego. Szczególnie zaakcentowano wpływ historyczny rozwiązań na obecnie funkcjonujące rozwiązania konstytucyjno-ustrojowe. Na zasadzie kontrastu wskazano też te rozwiązania w zakresie wyszczególnionych historycznych Konstytucji, które z perspektywy czasu okazały się rozwiązaniami chybionymi.

Zarówno rozwiązania pozytywne, jak i te chybione powinny być drogowskazem zmian

ustrojowych i konstytucyjnych, które w przyszłości będą dotyczyć państwa polskiego.

Jak wynika z powyższych uwag, w czasie wystąpień poruszono rozmaite kwestie, wskazując jednocześnie na możliwość prowadzenia dalszej ich eksploracji naukowej. Należy zauważyć, że przez cały czas trwania konferencji, towarzyszyło jej zainteresowanie ze strony studentów. Ważnym i cennym elementem konferencji były żywe dyskusje, ukazujące niekiedy bardzo różne sposoby podejścia do prezentowanych zagadnień. Konferencje zakończono zapowiedzią kontynuowania tego typu spotkań, miejmy nadzieję w poszerzonym o kolejnych specjalistów gronie, co będzie zapewne cennym źródłem informacji do kolejnych przemysłów.

NOTA O AUTORZE

Mgr Artur Lis, asystent w Katedrze Historii Prawa Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarcie KUL w Stalowej Woli. Zainteresowania badawcze: historia prawa, prawo administracyjne. Kontakt: arturlis@op.pl